

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Výukový materiál pro předmět

STATISTIKA

Reg. č. projektu:	CZ.1.07/1.1.10/01.0007
Název projektu:	Tvorba výukových materiálů pro žáky podle ŠVP
Název příjemce:	Obchodní akademie, České Budějovice, Husova 1
Klíčová aktivita:	Vytváření podmínek pro implementaci školních vzdělávacích programů ve školách a školských zařízeních, podpora aktivit metodických týmů, podpora pracovníků škol a školských zařízení zapojených do inovace ŠVP.
Použitá literatura:	Seznam použité literatury je uveden v souboru STA_3_Literatura.pdf.

POMĚRNÍ UKAZATELE

VÝZNAM

Porovnejte dvě školy z hlediska úspěšnosti jejich studentů v přijetí na vysoké školy v loňském školním roce. Z první školy bylo přijato 58 studentů, z druhé školy 65 studentů.

Při srovnání poměrem se dělí dvě veličiny – srovnávaná hodnota a základ. Jejich výsledek (podíl) se nazývá poměrný ukazatel.

Obecný zápis poměrného ukazatele:

Základ volíme podle toho, jaký je účel srovnání. Na správně zvoleném základu závisí, zda bude poměrný ukazatel plnit svou funkci.

Sestavte poměrné ukazatele z následujících dvojic a charakterizujte výsledek sestavených ukazatelů:

- mzdové a celkové náklady
- počet vyrobených kusů výrobku a počet hodin v pracovním měsíci
- plánovaná a skutečná výroba v kg
- počet ujetých km a spotřeba benzínu v litrech
- počet žáků naší školy k 30. září loňského roku a k 30. září letošního roku
- celková tržba supermarketu v Kč a počet prodavačů
- sklizeň kukuřice v t a sklizňová plocha v ha
- celkový počet pracovníků firmy a počet pracovníků s průměrnou mzdou 20 000 – 22 000 Kč
- počet obyvatel v ČR a jejich celková spotřeba nealkoholických nápojů v litrech

TYPY POMĚRNÝCH UKAZATELŮ

Poměrné ukazatele dělíme na **a** .

ukazatelé mají v čitateli i ve jmenovateli veličinu ve stejné jednotce. Obvykle se jejich výsledek násobí stem a vyjadřuje se v . Ke poměrným ukazatelům patří poměrní ukazatelé struktury, poměrní ukazatelé splnění plánu a poměrní ukazatelé vývoje.

U ukazatelů se jednotka v čitateli a jmenovateli liší. Výsledek vyjadřujeme v .

Určete u poměrných ukazatelů z předchozího zadání jejich typ.

POMĚRNÍ UKAZATELE STRUKTURY

- vyjadřují složení určitého celku
- určují, jak se podílí části na celku, do něhož patří

Obecně:

Příklad

1. Zjistěte podíl jednotlivých distribučních společností na filmovém trhu ČR v roce 2008

- podle počtu uvedených filmů;
- podle počtu premiér.

Distributor	Počet filmů	Počet premiér	Distributor	Počet filmů	Počet premiér
Bontonfilm	462	55	Blue Sky Film	16	6
Falcon	62	25	Artcam	46	7
Warner Bros	51	15	AČFK	138	11
Bioscop/Magic Box	43	11	Atypfilm	20	5
SPI	65	11	Intersonic	15	1
Hollywood	49	14	NFA	101	4
Aerofilms	30	12	Felicius	1	1
Pragofilm/SPI	1	0	Vivatscreen	1	1
Palace Pictures	24	8	JSAF o.s.	1	1
Cinemart	35	7	K2 s.r.o.	1	1
35 mm	15	4			

Zdroj: www.ufd.cz

- Popište postup výpočtu jednotlivých ukazatelů.
- Vysvětlete, proč se výsledky u posledních čtyř distributorů liší, přestože je počet filmů shodný s počtem premiér.

4. Čemu se musí rovnat součet vypočtených ukazatelů struktury počtu filmů a počtu premiér a proč?
5. Vysvětlete výsledky těchto distributorů: Warner Bros, Cinemart a AČFK.

Řešení

Distributor	Počet filmů		Distributor	Počet filmů	
Bontonfilm	462		Blue Sky Film	16	
Falcon	62		Artcam	46	
Warner Bros	51		AČFK	138	
Bioscop/Magic Box	43		Atypfilm	20	
SPI	65		Intersonic	15	
Hollywood	49		NFA	101	
Aerofilms	30		Felicius	1	
Pragofilm/SPI	1		Vivatscreen	1	
Palace Pictures	24		JSAF o.s.	1	
Cinemart	35		K2 s.r.o.	1	
35 mm	15				

Distributor	Počet premiér		Distributor	Počet premiér	
Bontonfilm	55		Blue Sky Film	6	
Falcon	25		Artcam	7	
Warner Bros	15		AČFK	11	
Bioscop/Magic Box	11		Atypfilm	5	
SPI	11		Intersonic	1	
Hollywood	14		NFA	4	
Aerofilms	12		Felicius	1	
Pragofilm/SPI	0		Vivatscreen	1	
Palace Pictures	8		JSAF o.s.	1	
Cinemart	7		K2 s.r.o.	1	
35 mm	4				

POMĚRNÍ UKAZATELE SPLNĚNÍ PLÁNU

- porovnávají dosaženou skutečnost s určitým předpokladem
- ukazatel je široce využíván v ekonomických oblastech (skutečné náklady jsou porovnávány s plánovanými, dosažený výkon je porovnáván s normovaným, skutečná cena s kalkulovanou apod.)

Obecně:

Příklad

Zhodnoťte splnění plánu výroby

- a) za každý den
- b) za celý týden
- c) průběžně od počátku týdne

Den	Výroba ks	
	plán	skutečnost
Pondělí	800	782
Úterý	900	911
Středa	1 000	1 026
Čtvrtek	1 000	1 054
Pátek	1 000	1 047

ABSOLUTNÍ A RELATIVNÍ VYJÁDŘENÍ SPLNĚNÍ PLÁNU

Poměrní ukazatelé z předchozího zadání mají někdy omezenou vypovídací schopnost. Je vhodné proto v těchto případech počítat kromě absolutního ukazatele také ukazatel relativní (*Pozn.: „relativní“ znamená hodnocený vzhledem k něčemu*).

Příklad

Rozpočet nákladů na výrobu byl Kč 1.100.000, –, skutečné náklady Kč 1.150.000, –.
Zhodnoťte splnění rozpočtu nákladů.

POMĚRNÍ UKAZATELE VÝVOJE

- porovnávají veličiny stejného druhu z časového hlediska, sledují jejich vývoj v delším časovém období
- pro výpočty se používá bazický index S_i a řetězový index (tempo růstu) T_i

BAZICKÝ INDEX S_i

Příklad

Pomocí bazických indexů sledujte vývoj útrat žáka A, který utratil v jednotlivých dnech týdne tyto částky v Kč: 90; 75; 60; 50; 180; 165; 65. Vysvětlete, co znamená bazický index čtvrtku a pátku.

ŘETĚZOVÝ INDEX T_i (TEMPO RŮSTU)

Příklad

Pomocí řetězových indexů sledujte vývoj útrat žáka A, který utratil v jednotlivých dnech týdne tyto částky v Kč: 90; 75; 60; 50; 180; 165; 65. Vysvětlete, co znamená řetězový index čtvrtku a pátku.

VZTAHY MEZI POMĚRNÝMI UKAZATELI VÝVOJE

Vývoj útrat:

Den	Označení	Kč	T_i	S_i
Pondělí		10		
Úterý		12		
Středa		30		
Čtvrtek		20		
Pátek		15		
Sobota		40		
Neděle		50		

PRŮMĚRNÉ TEMPO RŮSTU

- počítá se pomocí (aritmetický průměr se totiž používá při výpočtu průměru z absolutních údajů, zde však počítáme s koeficienty růstu, které byly získány dělením, kdy ve jmenovateli vystupoval měnící se základ)
- nahrazuje různé koeficienty růstu ($T_1, T_2, \dots, T_{n-1}, T_n$) jedním průměrným koeficientem \bar{X}_g , aby platilo:

$$\bar{X}_g \times \bar{X}_g \times \dots \times \bar{X}_g (n - \text{krát}) = T_1 \times T_2 \times \dots \times T_{n-1} \times T_n$$

$$\bar{X}_g^n = T_1 \times T_2 \times \dots \times T_{n-1} \times T_n$$

$$\bar{X}_g = \sqrt[n]{T_1 \times T_2 \times \dots \times T_{n-1} \times T_n}$$

$$\bar{X}_g = \sqrt[n]{\prod T_i}$$

Poznámka:

- *geometrický průměr má smysl jen pro data, ve kterých jsou všechny hodnoty kladná čísla,*
- *do vzorce dosazujeme koeficienty, ne údaje v procentech.*

Příklad

Vypočtete průměrné tempo růstu útrat žáka A.

Při výpočtu geometrického průměru lze použít také poslední bazický index – podíl poslední a první hodnoty:

$$\bar{X}_g = \sqrt[n]{S_n}$$

PŘÍKLADY

1.

Tabulka obsahuje údaje o žácích školy:

Třída	Počet žáků podle pohlaví	
	dívky	chlapci
1.AL	25	6
1.B	23	5
1.C	27	5
1.D	22	10
2.A	24	7
2.B	22	7
2.C	22	8
2.D	23	6
3.A	22	8
3.B	24	8
3.C	22	9
4.A	21	6
4.B	23	4
4.C	26	3
4.D	19	6

Vypočtete:

- podíl jednotlivých ročníků na celkovém počtu žáků školy;
- podíl jednotlivých pohlaví na celkovém počtu žáků školy;
- procento dívek ve vaší třídě;
- složení žáků 3. ročníku podle pohlaví;
- podíl dívek druhého ročníku na celkovém počtu dívek školy;
- podíl chlapců 1. ročníku na celkovém počtu chlapců školy.

2.

Zjistěte strukturu absolventů ve školním roce 2006/07 a 2007/08.

Typ školy	Počet absolventů ve školním roce	
	2006/07	2007/08
Gymnázia	24 160	24 351
Střední odborné školy	47 149	53 429
Střední odborná učiliště	46 417	43 241

3.

Zjistěte počty jednotlivých typů bytů podle počtu pokojů dokončených v roce 1 a dokončených v roce 2:

Rok	Struktura dokončených bytů podle počtu pokojů v %					
	garsoniéry	jednopokojové	dvoupokojové	třípokojové	čtyřpokojové	pětipokojové a větší
1	0,3	0,8	2,9	15,0	38,0	43,0
2	0,2	0,8	3,0	14,0	40,0	42,0

V roce 2 bylo dokončeno 570 dvoupokojových bytů. Byty roku 1 tvoří 52,5 % celkového počtu bytů dokončených v obou letech.

4.

Zhodnoťte plnění plánu tržeb v minulých osmi letech

- a) za každý rok
- b) za celé sledované období
- c) průběžně od počátku sledovaného období

Rok	Tržby v mil. Kč	
	plán	skutečnost
1	1,1	1,25
2	1,2	1,28
3	1,5	1,35
4	1,6	1,22
5	1,4	1,85
6	1,2	1,50
7	1,6	1,52
8	1,6	1,58

5.

Podnikatel měl v plánu prodat 105 ks výrobku A po 250 Kč/ks, 250 ks výrobku B po 300 Kč/ks, 400 ks výrobku C po 50 Kč/ks a 50 ks výrobku D po 120 Kč/ks. Ve skutečnosti prodal 110 ks výrobku A, 197 ks výrobku B, 418 ks výrobku C, 66 ks výrobku D. Cenu přitom změnil pouze u výrobku B – cenu snížil o 12 %.

- a) Zhodnoťte splnění plánu prodeje kusů u jednotlivých výrobků.
- b) Zhodnoťte splnění plánu celkových tržeb.
- c) Vypočítejte průměrnou skutečnou prodejní cenu 1 ks výrobku.

6.

pan X si naplánoval, že jeho maximální spotřeba benzínu bude 200 litrů měsíčně. Posuďte všestranně, jak se mu jeho plán podařilo splnit, jestliže od ledna do června ujel tyto vzdálenosti v km s uvedenou průměrnou spotřebou v l na 100 km.

Měsíc	Km	l/100 km
Leden	3 000	7,5
Únor	2 800	7,4
Březen	2 800	7,6
Duben	2 500	7,7
Květen	2 400	7,5
Červen	2 400	7,4

7.

Zhodnoťte splnění rozpočtu nákladů. Rozpočtované náklady činily Kč 3.875.000,–; skutečně bylo vynaloženo Kč 4.156.000,– . Plánovaná výroba: 6.000 t, skutečná výroba 7.590 t.

8.

Zhodnoťte splnění rozpočtu nákladů. Rozpočtované náklady činily Kč 5.000.000,–; skutečně bylo vynaloženo Kč 4.900.000,– . Plánovaná výroba: 10.000 ks, skutečná výroba 9.730 ks.

9.

Posuďte všestranně vývoj dovozu přenosných počítačů do ČR. Vysvětlete indexy posledních dvou let.

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tis. ks	116,1	138,9	147,3	151,4	291,5	448,8	956,4	1 128,0	1 578,6

10.

Pomocí bazických a řetězových indexů charakterizujte vývoj spotřeby vybraných potravin na jednoho obyvatele České republiky.

Potraviny v kg na 1 obyvatele	2003	2004	2005	2006
Maso	80,6	80,5	81,4	80,6
Ryby	5,3	5,5	5,8	5,6
Těstoviny	5,6	6,2	6,2	6,5
Chléb	54,3	53,3	53,2	49,5
Cukr	43,0	42,6	40,5	39,0

11.

Posuďte vývoj investic na ochranu životního prostředí v ČR:

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Mil. Kč	35 160	28 956	21 399	19 892	14 919	19 383	20 208	18 248	22 470	19 900

Vysvětlete výsledky roku 2005.

Použité zdroje

Hindls R., Hronová S., Seger J., Fischer J. Statistika pro ekonomy. Osmé vydání. Professional Publishing 2007

Burda Z. Statistika pro obchodní akademie. 4. vydání. Nakladatelství Fortuna 2002

<http://www.czso.cz>

<http://www.wikipedia.cz>